

11. juni 1947

Torsdag den 11. juni 1947

Ferdinand Schjelderup erindrer.

Av direktør Lorentz Vogt

101981

A skrive erindringer er en farlig ting. Man søker å skildre sin samtid og de personer man har møtt. Det eneste man er sikker på å oppnå er imidlertid å skildre seg selv. Og den skildring man gir av seg selv er så meget pålitelig og merkeverktung enn den man gir av andre, som den er helt ufriwillig. Det er ikke de mange fortellinger, man kan gi om sin rettskaffenhet, sin uegennytt, sitt mot og sine andre fortrefeligheter, som preger seg i lesernes sinn med troverdighetsstyrke, men det er de selvblioteller, man gir i omtalen av andre, i sine refleksjoner og — ikke minst — i sitt stoffvalg. Slike selvblioteller kan, selv om de addekker mindre edle egenskaper være av tiltalende menneskelighet, så de tinner lesernes sinn: men de kan også addekke egenskaper, som helst burde vært begravet med fortælleren. (Professor Fredrik Stang, Samtiden 1915).

Ved frigjøringen kom der et dras av «Erindringer». Stort sett kan de deles i tre grupper.

Den første omfatter de ureflekterte fortellinger om egne oplevelser, lidelser og helsegjerninger — populært sammenfattet under begrepet «Grini-bøker». De er gjennomgående uskadelige og til dels verdifulle. Tilsammen gir de et bilde av tidens forhold, som en kommende Troels Lund kan ha nytte av — selv om han bør foreta en sterkt kritisk vurdering. Mangt og meget må siles bort. Det blir mere stemningen enn de enkelte begivenheter, som vil ha blivende verd. Bøkene vilde littet og kunstnerisk ha vunnet, om forfatteren hadde hatt mindre fastverk. Men det umiddelbare har en chance, som kan opveie mangelen på perspektiv og finpusning.

Den annen gruppe er de bøker som nokternt holder seg til allerede da foreliggende autentiske dokumenter og konstaterte op-

Schjelderup var heldigere. Han støttet folk, som var i stilling og angrep kun vergeløse individer. Saken lånte trykksverre til meget av det vanlige snakk fra okkupasjonstiden. Den føltes hjemlig av mange mennesker. Sukkesen blev stor. Hertil bidrog også forfatterens anseelse. Men hvad er anseelse? Og hvorledes vinnes den? Ferdinand Schjelderup har i sin bok med den forståelse, som det selvpolevde medfører, gitt følgende forklaring:

«Den anseelse som jeg vil jo være nok så enkelt og primitivt begrunnet: såsom i en imponerende fremtreden, i en formue, en slektsgård, et embede eller rett og slett suksess eller annen form. Men selv ved embedesbesettelse er det jo ikke alltid vår Herre yder sin bistand».

Der er nu gått nære to år siden boken utkom. Det kan være grunn til å se litt nærmere på den, for at den ikke skal bli stående som noe «klodeskrift» i publikums øine, selv om den store undersøkelseskommisjon ikke har tillagt den noen særlig verdi i så henseende.

Ferdinand Schjelderup forteller i forordet, at han «etter evne har forsøkt å spille vidnets rolle, og mest mulig undgå advokates og dommerens». Som vidne synes hans evne å ha vært ubegrenset. Han vidner om mennesker han ikke har truffet, og om deres stemninger og reaksjoner. Han vidner om konferanser, hvor han ikke har vært til stede. Han vidner om samtaler han ikke har påhørt. De gjengis delvis ordrett i anførselstegn.

Hans evne til å utgå advokates og dommerens rolle har vært mere begrenset. Stadig merker man advokaten og ofte den ikke helt treffsikre dommer.

Ferdinand Schjelderup fremhever i hans bok «at mange vil bære et tilfældighetspreg». Dette er så, selv om tilfældig-

Saken kan synes liten. Men den karakteriserer boken og dens forfatter: Effektløshet — hulheten.

Vil man gi en skildring av en situasjon, behøver ikke hver enkelt detalj å være nøyaktig utpennet. Det er som med et landskapsbilde. Det er ikke nødvendig at hvert blad kommer frem; men træne må ikke stå med røttene op og kronen ned. Billedet må være riktig oppfattet. Den av Ferdinand Schjelderup gitt skildring fra 9. april er ikke riktig. Den kunde til dels passe på augustdagene 1914 — men har intet med april dagene 1940 å gjøre.

Boken er fylt av småsnakk — side op og side ned.

Søndag 13. april 1940 hendte intet — bokstavelig talt intet. Ingen bokens forfatter boittrer sig referer, som ikke blir av i telefonsamtaler, som ikke kommer istand, i et P.M. som er uten betydning, fordi det ikke når adressaten. Alt dette serveres med snert til flere, likesom det går utover folk, som forfatteren forutsetningsvis ikke har ment å skade. Verst er det i så henseende for helsesterettsjustitiarius Paal Berg, der skildres som en helt standpunktlos person: 1) Først beslutter han sig til å reise til Kongen — etter råd av Frithjof Heyerdahl. 2) Så finner han Schjelderups grunner for ikke å reise «avgjørende». 3) Endelig beslutter han sig allikevel til å reise og drar avsted — uten dog å komme langt. — Noe senere forteller Ferdinand Schjelderup, at Paal Berg i de dager beklaget sig over, at han ofte blev misforstått.

Man står tvilende overfor Ferdinand Schjelderups avstående karakteristikk av Paal Berg. Er det navittet eller ondskap? Så uspen navittet er det vanskelig å forstå. Men ennu værre er det å måtte forsonse sig med så megen ondskap under vennskapets maske.

Dessuten virker skildringen uriktig, selv om Schjelderup har sine ord i behold. De konferanser, som har funnet sted må ha

HENRY

rett har alltid vært konfidentielle. Deri ligger en vesentlig del av deres verdi. Den enkelte kan etter å ha studert aktene og hørt proceduren møte frem med sine langt fra ferdige standpunkter. Domskonferansene tilskitter under fri meningsutveksling å avklare standpunktene, å gjøre hver enkelt anledning til vurdering rikere, så han kan finne frem til den opfatning, som reflekterer hans mening er den riktige. Det er her den kollegiale drøftelse har sin betydning uten at den tilskitter å skape enighet. Så kommer den offisielle votering, som slett ikke alltid viser noen enstemmighet. Det er en uskreven lov; at fra domskonferansene refereres ikke — ingen skal under disse behøve å tenke: «Hvordan vil min uttalelse ta sig ut?» En parallell regel har man i det politiske liv. Fra komitéer refereres ikke enkeltuttalelser. Det er mot denne regel for samfunnskultur, at Ferdinand Schjelderup ustanselig synder og til dels med høyt uheldige følger. Således finnes i hans bok side 32 følgende replikkveksling fra en av Helsesteretts konferanser: «Dommer Fougner vilde aldri gi sitt samtykke til at det av Helsesterett blev oppnevnt en landsregjering.

Justitiarius Paal Berg: Det er heller ikke meningen. Deresom det blir forlangt opstår en ny situasjon som må overveies.» Etter dette referat har altså Paal Berg på det tidspunkt ment at et slikt krav kunde man «overveies». Det skulde ikke uten videre avvises. Selv om Ferdinand Schjelderups referat er riktig, gir det utvilsomt et falskt og for Paal Berg meget generende inntrykk. Tene er likefr farlige. Men etter står man overfor forskjellen i ordenes valør eftersom de faller i en luk-

Dagens BRIDGE

LEIF CHRISTIANSEN

Et lett spill i sommervarmen som de ikke skulde behøve mange minutter på å klare.

- ♠ Kn. 10, 8, 5, 5, 3, 2
- ♥ 4
- ♦ 8, 5, 3
- ♣ 6, 4
- ♠ Ingen
- ♥ Kn. 9, 6, 5, 3
- ♦ Kn. 10, 8, 9, 5
- ♣ D. 10, 8, 7, 2
- ♦ D. 9, 3
- ♠ K. 8, 3, 2
- ♥ E. K. D. 9, 7
- ♦ E. K.
- ♥ E. K. 7, 4
- ♠ E. 7

Kontrakten er 7 par fra Syd og uspillat en liten hjerter. Dann Dem nu en mening om spillet. Syd har 3 tapere, en i ruter og en i kløver. En av disse kan han få kastet på hjertet, men hvilken skal han kaste, og hvor skal han gjøre av den andre taperen? Han skal, efter å ha trumfet en gang, kaste en ruter på den andre hjertehonoreren. Hvis nemlig ruterne sliter 3—4 vil han på den fjerde ruter som da godspilles, få anbragt den tapende kløver.

DAGENS ANEKDOTE.

Den store korsikaneren. Napoleon hadde engang i fullt sinne skjelut marskalk Ney, men da han var blitt roligere igjen, bad han sin skattede medarbeider om undskyldning med ordene: «Vi korsikanere er nu engang litt hissig og ubehovlede».

Hoem var „Va“

Originaltitel: Who was the J.

— I live, svarte Mordell, og uttrykket i hans ansikt var mere djevlekk enn Barclay noen sinne hadde sett ham. — Jeg seier dere rett overfor hverandre, bundet til stolene. Og under hver stol legger jeg dynamitt, som eksploderer nøyaktig om en time. Til den tid er vi trygt avgårde herfra. En virkningsfull måte å drepe på, det er jeg sikker på dere vil være enig i.

Arene i Barclays panne stod ut. Hans blodbestenkte ansikt var fryktelig å se på.

— De — svin! — Ord, mumlet lord Hugo Mordell, — ord betyr så lite. Og for det tilfelle at De skulde synes at det fremdeles ser ut som mord, skal jeg efterlate et brev i Deres letthet. Jeg har en utmerket prøve på Deres håndskrift nu, og jeg kan lett la den eftergjøre. Brevet tilstår at De, Barclay, var «Varsle-rens», og at Sylvia var en medsam- mensvoren! At De fant ut at De ikke kunde holde det gående lenger fordi politiet var like i hælene på Dem, og at De er dratt til Gloucestershire — for å begå selvmord.

Barlays muskler blev strammet, men mennene på hver side av ham holdt ham tilbake.

— Ingen vil tro det, foppe han. — Et par ting som «Varsleren» har skjælet, vil bli funnet i Deres letthet, Barclay. Det er bevis nok. Og da ingen her har sett «mr. Smith», blir De den «mr. Smith» som har kjøpt dette huset. Ser De hvor fint det kommer til å klaf-

EG KINO

VIE LIKE

KATHY GRAYSON KELLY

ÅR I LAND

AKRE FARGER, MERELLYKKE OG MUM

18.45 OG 21.15

EDAG KL 17

0 ARE. (Reprice)

AK TRAVSPORTSM

OG KJÆRLIGHET

HARRY PERSSON

ROBANSER FORMALE

MEDEVIRKER

gjelder

ng og larving

lagmannen

HANSEN

i full syng

renner og larver

PARKEN

n fredag

interes

sasjonen

GGOS

baansefenomenet

ISTO

aksjon!

folgende skib: «Kala» 1240 d.w.t., «Hilda» 90, «Knut Bakke» — Bakke» — 8.230, og — 8.115 d.w.t. Til sammen 53.255 d.w.t. (inkl. disponibel fra

Boken vil ha litterært og kunstnerisk ha vunnet, om forfatteren hadde hatt mindre hastverk. Men det umiddelbare har en chance, som kan opveie mangelen på perspektiv og finpussing.

Den annen gruppe er de boken som nøkternt holder sig til allerede da foreliggende autentiske dokumenter og kontrollbare opplysninger. Redaktør Birger Göttaas' bok om general Ruges felttog med gjengivelse av verdifulle dokumenter er en slik bok. Den leses i dag med samme glede som da den kom ut — umiddelbart etter frigjøringen.

Så har vi en tredje gruppe. Det er de boken som mer eller mindre i romanform søker å vurdere okkupasjonstidens historie — på et tidspunkt, da en slik bedømmelse ikke var mulig, dels fordi materialet enda ikke var skaffet til veie, dels fordi menneskene — forfatterne inklusive — var så lite avbalanserte, at de hadde tappt objektivitetens evne. Hadde forfatterne detlitt visse personlige bihensikter — ros til venner, angrep på motstandere — blev produktet ikke ufarlig til en forsvikling av den offentlige opinion. Arne Klidals bok om pressen var et slik produkt. Den omstendighet, at den tildels rammet meget forsvarsdyktige kretser — dette er forøvrig det mest uttalende ved den — gjorde, at den blev behørig kommentert og satt ut av spillet.

Høiesterettsdommer Ferdinand

— Slik gjør jeg for å slippe å arbeide overtid om aftenen.

gjengis, delvis ordrett i anførselstegn.

Hans evne til å undgå advokatens og dommerens rolle har vært mer begrenset. Stadig mer og mer advokaten og ofte den ikke så rettsikre dommer.

Ferdinand Schjelderup fremhever i sin bok «for mange vil være en tilfældighets preg». Dette er selv om tilfældigheten ikke alltid synes utilsiktet. Når han tilkier, at hans hensikt «ikke har vært å skrive historien» står man hos trykningen overfor hensikten. Stoff sett må det dog sies, at har han enn ikke skrevet historie, så har han dog fått lavet adskillige historier. Det meste kunde være skrevet av hvem som helst. — Men høiesterettsdommer Ferdinand Schjelderup er dessverre ikke hvem som helst.

Allerede på en av de første sider møter vi legendedannelser fra 9. april 1940:

«Om eftermiddagen hadde vi besøk av min bror Gunnar Schjelderup, direktør for Christiania Spigerverk. Han hadde vært på farten fra tidlig om morgenen for å skaffe matforsyning til arbeidere og funksjonærer ved verket. Noe senere på formiddagen stod han foran forsvarsdepartementet, da en bil stanset.

Historien er falsk legendedannelse. Den 9. april 1940 hadde verdenskrigen rast i over syv måneder. I Norge var forsynings-situasjonen i full orden takket være samarbeidet mellom Trygve Lie og næringslivet. Det var overflødig det eneste, som var i orden. De enkelte bedrifter hadde forlengst sikret sine funksjonærer matforsyninger, så sant ledelsen var sig sitt ansvar bevisst. Der er ingen grunn til å tro, at ikke direktør Gunnar Schjelderup, som alltid har vært sine folk en god mann, skulde ha gjort det samme. Til alt held for den sakte har han selv under Quisling-saken hatt anledning til å redegjøre for sine forhold 9. april. Tidlig om morgenen drog han op til fabrikk. Der var også hans selvsagte plass. Under særlig vanskelige og ekstraordinære forhold har arbeidere og funksjonærer krav på at chefen er til stede. Hans råd og veiledning kan være bestemmende for mange. Da forholdene var rolige, drog han ned i byens centrum for å orientere sig — meget fornuftig.

Men hvorfor så lave legender?

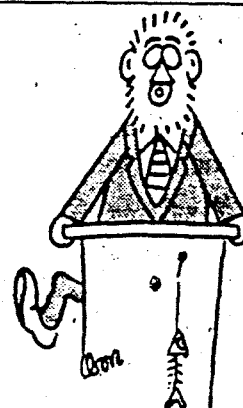
karakteristikk av Paal Berg. Er det naivitet eller ondskap? Så megen naivitet er det vanskelig å forstå. Men ennå værre er det å måtte forsonse sig med så megen ondskap under vennskapets maske.

Dessuten virker skildringen uriktig, selv om Schjelderup har sine ord i behold. De konferanser som har funnet sted må ha vært mere inngående enn referatet bærer bud om. Referatets forkortede form forkyver billedet. Videre må en mann i en fortrolig krets ha rett til å «tenke høit», til å innpasse i sin tankegang nye argumenter etter som de fremkommer. I løpet av et par timer kan inntrykkene forandres på en måte som ikke kan finne et fullgyldig uttrykk i et forkortet referat på få linjer. Det er intet rart i, at Paal Berg har stått tvilende for til sist å vende tilbake til sitt opprinnelige standpunkt. Men situasjonen blir en annen, når den offentliggjøres i en høilidelig bok skrevet av en av de høistverdige Herrer, Rikets øverste dommere. Ordene vokser i verdi — menneskene blir mindre. Skildringen virker derfor gal, selv om den er

Om Paal Berg foreller forfatteren videre, at denne smilende avviste tanken på at alle de politiske konferanser trettet ham: «Jeg skal si dig. Jeg blir ganske anderledes trett av å høre på advokaterne en hel formiddag». Så står det: Det gir et forstemmende inntrykk av den måte, hvorpå høiesterettsjustitiarius Paal Berg oppfattet sitt høie kall og hans trang til å drive amatørpolitikk. Den mann, som kjeder sig i sin livsgjerning burde aldri hatt den og burde snarest mulig forlate den. Men også her står man overfor en urettferdig behandling av Paal Berg. Også en justitiarius i høiesterett har rett til å komme med en spøkefull bemerkning til en kollega i den høie rett. Men gjøres bemerkningen til gjenstand for gjengivelse i en bok for hvermann blir spøken til utilbørlig flåseri. Men det er omsetningen som er det avgjørende. Det utilbørlige ligger ikke i uttalelsen selv — men i serveringen. Det er som når kammerjentene erindrer om, hvordan deres høie herre tok sig ut i underbukser.

Domskonferansene i Høiesteret

Efter dette referat har altså Paal Berg på det tydeligste ment at et slikt «krav» — det man «overveile». Det skulde ikke uten videre avvises. Selv om Ferdinand Schjelderups referat er riktig, gir det utvilsomt et falskt og for Paal Berg meget generende inntrykk. Ordene er likefrem farlige. Men alter står man overfor forskjellen i ordenes valør eftersom de faller i en lukket krets eller gjengis i en bok. Paal Berg har neppe ment annet enn å skyve spørsmålet til side. Det har han gitt en form hvis manglende konklusjon er fullt forsvarelig bak lukkede døre, men som han neppe vilde tillatt sig ved offentlig optreden. Det beklagelige ligger ikke i uttalelsen men i referatet. (Forts.)

— I Kina kan en mann, som er død, bli dødt, betale en annen mann som dør for ham. Det finnes mange fattige mennesker som lever av å være stedfortreder på denne måte.

Hans og Grete

— Jeg synes Hans begynner å bli ikke å legge merke til mig mere, bare det ikke ender med at jeg blir en slags husholder-ske for ham...

— Hvad er det for en bok det må være noe for mig.

— Der står en bok ute i vinduet — 100 måter å gjøre en mann lykkelig på.

— Nei, nu ha jo en kokebok!

fa anbragt den tapende kløver.

DA 3 ANEKDOTE.

Den store korsikaneren.

Napoleon hadde engang i full sinne skjønt ut marskalk Ney, men da han var blitt roligere igjen, hadde han sin skattede medarbeider om undskyldning med ordene:

«Vi korsikanere er nu engang blitt hissig og ubehovliger».

«Og Deres majestet er den største korsikaner!» — svarer Ney med et høflig bukk.

Barlajs muskler blev strammet, besmurt men mennene på hver side av ham holdt ham tilbake. — Ingen vil tro det, rope han — En par ung-som-Vasaleren som vilde har stått på blifunne i Deres på et leilighet, Barclay. Det er bevis nok. Og da ingen har sett en Smith, blir De den enr. Smiths ded som har kjøpt dette huset. Ser De hvor fint det kommer til å klaffe. Barclay?

Barclay sa ingenting. Sylvias En bok om var fril av en redsel som hun. Bill Hig.

KENILWORTH Roman av Walter Scott.

Da Tressilian som hadde overvært scenen, uttalte sin tvil om Varneys lovlige ekteskap med Amy, blev Leicester nedt til å bekrefte det, og kom på den måten dyper og dyper inn i det løgnnettet hvor han og Varney nu var spunnet sammen. Til slutt uttalte dronningen en gang sin sikre forventning om å få se både Sussex, Tressilian, Barney og hans meget omtalte fru Amy ved den forestående festen på Leicester's stott Kenilworth.

Hoffet har alltid hatt en gjaldt den som i gleblikket og Leicester kunde ikke væ ham, for alle hofffolkene kysig hos ham.

Selv led han under det overfor dronningen og tenkte hennes fot og tilat alt bejn disse overveielser blev han meldte at dronningen ønsket